

TA'LIMDAN TASHQARI JARAYONLARDA SHAXS MA'NAVIYATINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI

Mamanazarov Solijon Sherzodbek o'g'li

A.Navoiy nomli davlat stipendiyasi sohibi(2023-2024-yy)

Muxammadiyev Jamshid Ilhom o'g'li

Nizomiy nomidagi TDPU Tarix fakulteti Milliy g'oya, manaviyat asoslari va huquq talimi yo'nalishi talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada ta'limdan tashqari jarayonlarda shaxs ma'naviyatini shakllantirish omillari xaqida so'z yuritiladi. Shaxs ma'naviyatini yuksaltirishda jamiyatning o'rni, tashqari omillar va tasirlar xaqida batafsil to'xtalib o'tiladi.

Kalit so'zlar: ta'limdan tashqari jarayon, shaxs ma'naviyati, ma'naviyatni shakllantirish, mafkuraviy tarbiya, milliy istiqlol g'oyasi, Vatan tuyg'usi.

Ta'limdan tashqari jarayonlarda mafkuraviy tarbiyani shakllantirish, shaxsiy omillarini o'rganib ish olib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalarda yoshlikdan xalq va yurt taqdiri uchun fidoiylilik tuyg'usini shakllantirish mafkuraviy tarbiyada muhim o'rin tutadi. Buning uchun bola hayotining dastlabki yillaridan boshlab, uni narsalar olami bilan tanishtirishning milliy an'analarimizga xos shakllarini qo'llash lozim. Bu jarayonda milliy turmush tarzimizga yot bo'lgan "jangari" uyinchoqlar, multfilmlar, kinofilmlardan imkon qadar foydalanmaslik. Sharqona odob va bashariyatning ezgu intilishlarini aks ettiruvchi o'yinlar, o'yinchoqlar, rasmlar, kitobchalar, milliy ertaklar asosida yaratilgan multfilmlar bolalardagi ilk yoshlikdan mafkuraviy qarashlarning to'g'ri shakllanishida qo'l keladi. Masalan, bolalar o'rtasida mashhur bo'lgan "Zumrad va Qimmat", "Yoriltosh", "Xo'ja Nasriddinning sarguzashtlari" kabi qator ertaklar orqali bolalarda yaxshilikka muhabbat, yomonlikka nafrat tuyg'ularini tarbiyalash, adolat tantanasiga ishonch hissini uyg'otish mumkin.

Ta'lim muassasalarida shaxs ma'naviyatini shakllantirishdan maqsadimiz - o'zbek xalqining buyuk davlat barpo etish borasidagi maqsad-muddaolarini, milliy istiqlol g'oyalarini yoshlar qalbi va ongiga singdirishning ustuvor yo'nalishlarini amalga oshirishdir. Istiqlol mafkurasini odamlar qalbi va ongiga singdirishda jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab olish, ta'lim-tarbiya, targ'ibot va tashviqotning samarali usul va vositalaridan oqilona foydalanishni taqozo etiladi. Ta'lim va tarbiya sohalarini milliy istiqlol g'oyalarini yoshlar qalbi va ongiga singdirishning ustuvor

yo'nalishlaridan biridir. Bunda quyidagi vazifalar ko'zda tutiladi: ta'lim muassasalarida bolalar va talabalarning yoshiga mos ravishda milliy pedagogik-psixologik dasturni yaratish; kadrlar tayyorlash milliy dasturi asosida o'quvchi-talabalar ongida milliy g'oya va ma'naviy-axloqiy tarbiyani shakllantirish ishlarini uzluksiz tarzda olib borish; o'quv dasturlari, darslik va qo'llanmalarni yaratishda shaxs ma'naviyatini shakllantiruvchi milliy g'oyalarni teran aks ettirish; maktab, litsey, kollej, institut va universitetlarda ma'naviy-axloqiy va mafkuraviy tarbiyani bugungi kun talablari darajasiga ko'tarish; pedagog kadrlarning mafkura borasidagi bilimlarini chuqurlashtirish.

Ta'lim-tarbiyaning har bir alohida bosqichi o'z navbatida milliy g'oyalarni yoshlar qalbi va ongiga singdirishning o'ziga xos omillarini nazarda tutadi.

Maktabgacha ta'lim har bir ota-onaning o'z farzandining maktabgacha tarbiyasi uning keyingi taraqqiyot davrida qanchalik ahamiyat kasb etishi, bu davr uzluksiz ta'lim va tarbiyaning muhim bosqichi ekanini anglab etishiga erishish zarur. Bunda oilaning maktabgacha ta'lim muassasalari tizimiga izchil uyg'unlashuviga erishishni nazarda tutish kerak. Bu davrdagi barcha maktabgacha ta'lim-tarbiya muassasalari bolalardagi umumiy savodxonlik va maktabdagi ta'lim - tarbiyaga tayyorlash jarayonining muhim va zaruriy bosqichi sifatida qaralishi lozim. Bevosita ta'lim beruvchi muassasalar mafkuraviy tarbiyaning asosiy uchoklaridir. Ularning barchasida amalga oshiriladigan mafkuraviy ta'lim jarayonida, barcha o'quv qo'llanmalari va darsliklar, qo'shimcha adabiyotlarda quyidagi omillar ustuvor ahamiyat kasb etishi lozim: Vatan tuyg'usini shakllantirish: ona tilimizga muhabbat uyg'otish; milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytirish; ezgulik timsoli bo'lgan ayolni ulug'lash; oilaning vatanparvarlik hissini tarbiyalashdagi rolini ko'rsatish; mahallaning demokratiya darsxonasi va o'z-o'zini boshqarish maktabi ekanini tushuntirish; umuminsoniy qadriyatlarning millatlararo - totuvlik, bag'rikenglik, dunyoviy ilmlarga intilish va ilg'or madaniyatni shakllantirish vositasi ekanini uqtirish; dinning dunyoviylik bilan qarama-qarshi emasligini anglatish; ma'rifatning shaxs intellektual salohiyatini oshirishdagi imkoniyatlari kengligini isbotlovchi; tarixning, mafkuraning falsafiy asosini yaratishdagi ahamiyatini ochib berish; huquqiy madaniyat sog'lom dunyoqarashning muhim omili ekani to'g'risidagi ma'lumotlarni ko'paytirish.

Qadriyat tushunchasi – juda keng tushuncha. Uning bir qismi – ma'naviy qadriyatlardir. Milliy ma'naviy qadriyatlar – “milliylik”, “ma'naviyat” va “qadriyat” tushunchalari kesishgan nuqtada jamlangan ijtimoiy hodisalarni o'z ichiga oladi. Bu ishlar ijtimoiy gumanitar fanlarning ma'no mazmuni va ularni o'qitish texnologiyalarini takomillashtirishni, yoshlarni mustaqil fikrli bo'lishga, ijobiy o'zgarishlarga befarq bo'lmagan, chuqur bilimlarga intilib yashashga urgatishni taqozo etadi. Ta'lim jarayonida ijtimoiy trening mashg'ulotlarining milliy

mentalitetga mos shakllaridan samarali foydalanish tarixiy va madaniy merosni chuqur o'rganish bilan bir qatorda ilg'or, zamonaviy bilimlar egasi bo'lishga intilishning oshishiga turtki bo'ladi. Ta'lim muassasalarida yaratilgan o'quv qo'llanmalaridan tortib, sinflar va auditoriyalargacha barchasini mafkuraviy ta'lim beruvchi ijtimoiy reklamalar bilan qurollantirish maqsadga muvofiqdir. gshlardagi sog'lom dunyoqarash va ilmga ishtiyokni xar tomonlama qo'llab-quvvatlashda xomiylik va vasiylik tashkilotlari imkoniyatlaridan to'la foydalanish va shu orqali jamiyat keng qatlamlari vakillarini ta'lim-tarbiyani takomillashtirish ishiga safarbar etish zarur. Bundan tashqari, O'zbekistondagi milliy madaniy markazlarning faoliyatini mukammal bilish muhim ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Yusupov E. Inson kamolotining ma'naviy asoslari. – T.: Universitet, 1998
2. I.A. Karimov - "Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch" - T: Ma'naviyat - 2008
3. Nigmanova Umida Baxramovnaning "Uzluksiz ta'lim tizimida shaxs ma'naviyatini shakllantirishning o'ziga xos jihatlari" mavzusidagi magistrlik dissertatsiyasi – TDPU - 2013